KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

2e JAARGANG - NOVEMBER-DECEMBER 1959 NR. 5

INHOUD

DE GEMEENSCHAP
Verslag topkaderconferentie 97
Het werk van de gemeenschappen III 102
Dit is de bedoeling 104
De Kwartaalstaten 104
U kunt een graantje meepikken 105
Losse notities 105

GEESTELIJKE VERZORGING
Vormingswerk, neutraliteit en algemeenheid 108
Nieuws uit de arbeiderskampen 117
Uit de belevenissen van een raadsman 118

DE STEMVORK
Dit bij ieder te wekken . . . door wat u bent 119
Redactioneel 121
Varia ex cathedra 122

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND
INHOUDENDE

I DE GEMEENSCHAP

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN
REDACTIE: W. COENDERS, BRINKGREVERWEG 111, DEVENTER, TELEFOON 06700—5452

II GEESTELIJKE VERZORGING

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN EN HUN MEDEWERKERS
REDACTIE: MEVR. D. HEROMA-MEILINK, PLESMANSINGEL 6, AMSTELVEEN, TEL. 02964—4322

III DE STEMVORK

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS
REDACTIE: W. C. KOPPENBERG, MINERVALAAN 66 I, AMSTERDAM-Z., TELEFOON 020—718531

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT, TELEFOON 030—10163

De Gemeenschap

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN

VERSLAG TOPKADER-CONFERENTIE 3 EN 4 OKTOBER 1959.

Deze keer zijn aan de orde geweest: de huidige positie van het Verbond; taak en mogelijkheden van de gewesten en het groepswerk.

Huidige positie.

Bij de opening van deze tweede TKC in 1959 heeft ondervoorzitter Roethof aandacht gevraagd voor de situatie, waarin het Verbond verkeert en voor enkele urgente zaken, t.w. de volkstelling, het steunfonds voor practisch humanisme, het ledental en de Luisterkring.
De volkstelling, die op 2 en 3 mei 1960 plaats zal vinden is volgens inleider ook daarom belangrijk, omdat er als het ware een krachtmeting zal plaats vinden tussen het kerkelijke en onkerkelijke, het humanistische deel van het volk. Door het hoofdbestuur is reeds lang geleden overwogen enkele wijzigingen voor te stellen in de vraagstelling waar deze naar het geloof vraagt.
Het zal goed zijn, dat we de zaak nauwlettend gadeslaan. Beinvloeding door enquêteurs is mogelijk, vooral bij hen die twijfelen. Niet alleen is het gewenst dat onze gemeenschappen waar mogelijk zelf enquêteurs leveren, maar we zullen goed doen er op te wijzen, dat de volkstelling een vertrouwelijk karakter heeft, en dat men naar volle overtuiging moet antwoorden. Bovendien kan nog eens onderstreept worden, dat het helemaal niet onfatsoenlijk is om buitenkerkelijk te zijn. Bij de telling van 1946 b.v. bleek 22 % van de hoogleraren buitenkerkelijk te zijn.
Wat ons practische werk betreft, heeft Roethof er met nadruk op gewezen, dat dit nog zeer veel, zij het stille, tegenwerking ondervindt en hij heeft dit met enkele treffende voorbeelden uit de gevangenissen aangetoond. Daarom zullen we op dit terrein voortdurend waakzaam moeten zijn.
Het Steunfonds, opgericht om vooral buiten het Verbond geldbronnen aan te boren, heeft nog niet die resultaten opgeleverd die nodig zijn, om het werk goed te laten lopen en meer mensen aan te trekken. Het schort ook nog aan bekendheid met dit werk in eigen kring, hetgeen weer eens is gebleken uit de reacties van de gemeenschapsbesturen op de circulaire, waarin steun gevraagd werd.
Er valt dit jaar in de zomermaanden een verblijdende vooruitgang van het ledental te constateren. Maar het gaat nog veel te langzaam en er bedanken nog te veel mensen. De vraag moet gesteld worden, of onze leden wel voldoende bij onze activiteiten betrokken worden. Opvallend

is ook, dat we harder groeiden, toen we openlijk bestreden werden. Maar de tegenwerking vindt nu meer in stilte plaats, terwijl we ons er van bewust dienen te zijn, dat we nauwlettend gadegeslagen worden. Men vreest onze achterban, en als men zou vaststellen dat onze invloed toch niet zo groot is, zal dit ongetwijfeld gevolgen hebben. Dit legt ons de plicht op, voortdurend actief te blijven en ook de gemeenschapsgedachte te blijven bevorderen. Deze overweging heeft ook bij het H.B. voorgezeten toen het tot aanstelling van onze nieuwe functionaris Kruyswijk overging, die als assistent-geestelijk raadsman zich in het bijzonder zal bezighouden met de uitbreiding van het instituut der plaatselijke raadslieden.
Ongetwijfeld is de meerdere activiteit en de aanwas van ons ledental ook te danken aan de Luisterkring, die als de meest brandende zaak van dit ogenblik dient beschouwd te worden. Het woord in de radio is één van onze belangrijkste uitingen. We hebben een onderhandelingspositie nodig als de voorgestelde regeling wet gaat worden, anders lopen we het gevaar tussen twee stoelen te komen zitten. Nu is het tot heden bereikte getal van 21.000 leden voor de Luisterkring een behoorlijk resultaat, maar de huidige onvoldoende vooruitgang baart ons zorgen. Daarbij hebben de zomermaanden natuurlijk invloed gehad, de actualiteit is afgenomen, maar ook de medewerking van de leden is niet meegevallen. Het devies „geef ons de vijf" is nergens bereikt, en we zullen alle krachten moeten mobiliseren, willen we niet het gevaar lopen, dat het humanistische woord uit de radio verdwijnt. Als we 60.000 leden hebben, wat helemaal geen onbereikbaar getal is, kunnen we eisen stellen.
De diskussie rondom Roethof's inleiding heeft zich vooral beziggehouden met de praktijk n.l. hoe krijgen we de gemeenschappen ertoe meer voor de ledenwerving en de Luisterkring te doen. Men stuit altijd weer op het argument, er geen mensen voor te hebben en moet daarop niet vooral de aandacht worden gericht? Vele vragen van practische aard zijn eveneens gesteld en door de inleider beantwoord.

Taak van het gewest.

Zaterdagavond heeft Polet gesproken over de taak en mogelijkheden van de gewesten, waarbij hij uitging van het artikel in het maart/aprilnummer van dit blad. De daarin uitgesproken verwachting, dat er een diskussie op gang zou komen is niet verwezenlijkt.
Twee dingen waren volgens inleider urgent, n.l. als gewest die taken te doen, die afzonderlijke gemeenschappen niet kunnen vervullen en vooral de kleine gemeenschappen steun te verlenen.
Typisch tot het werk van het gewest behoort het organiseren van studiedagen, familie- en/of culturele bijeenkomsten, landdagen, de kaderscholing en het beleggen van conferenties voor bestuurders. Wat de studiedagen betreft, daarin zijn de gewestbesturen thans volledig vrij wat keuze van onderwerp enz. betreft.
Natuurlijk is het H.B. altijd bereid hulp te verlenen, maar daarmee houdt de bemoeienis dan ook op. De kaderscholing en de besprekingen met bestuurders gaan het centrale apparaat echter zeer ter harte. Wat het eerste betreft werd gewezen op het voorbeeld van gewest Overijssel (zie ook Kader van sept./oktober). Vooral gesprekgroepsleiders zijn dringend

nodig, willen we tenminste eindelijk eens met dit belangrijke deel van ons werk van de grond komen.
Ook besturenconferenties met voorzitters, secretarissen en penningmeesters zijn gewenst. Enkele jaren geleden hebben dergelijke bijeenkomsten regionaal plaatsgevonden en zij bleken in een behoefte te voorzien. Met de meeste klem moet er dan ook bij de gewesten op aangedrongen worden, dit ter hand te nemen en er niet al te lang mee te wachten.
Uit een overzicht, dat door de organisatie-secretaris aan de hand van de jaarverslagen der gemeenschappen is samengesteld en dat alle deelnemers der TKC hebben gekregen, blijkt een nog steeds bestaand gebrek aan inzicht bij vele gemeenschapsbesturen in de betekenis van het Verbond in zijn geheel. Vele van onze bestuurders en leden blijken ontstellend weinig te weten van het Verbond en wat het allemaal doet.
Het is dringend nodig dat in gewestelijk verband hier iets aan gedaan wordt, o.a. doordat een gewestelijk bestuurder contact met een of meerdere gemeenschappen onderhoudt. Er zijn overal gemeenschappen die door het feit dat ze eigenlijk te klein zijn onvoldoende functioneren. Die hebben de steun van het gewest nodig, en een gewestelijk bestuurder, die b.v. gedurende een jaar zich met een dergelijke gemeenschap zou bemoeien, zou op die wijze zeer nuttig werk verrichten.

Het gesprek hierna heeft zich met vele facetten van het gewestelijk werk beziggehouden. Vooral de grote gemeenschappen onttrekken zich veelal aan dit werk, omdat zij er zelf geen behoefte aan hebben, maar waardoor de steun aan de kleine onvolledig wordt. Ook op deze TKC komt de vraag naar voren, of het niet gewenst is de status van het gewest duidelijk vast te leggen en eventueel ook de sancties t.a.v. de onwillige gemeenschappen. Er zou al veel verbeterd zijn als alle gemeenschappen in het gewestelijk bestuur vertegenwoordigd zouden zijn, iets wat meerdere gewesten overigens al bereikt hebben. Een taakomschrijving voor het gewest is niet eenvoudig te geven, we kennen dat in het Verbond niet, noch voor de gemeenschappen, noch voor het hoofdbestuur.
Sommige gewestbestuurders hebben eveneens behoefte aan een instructie over hun werk, ze komen er dikwijls volslagen ondeskundig tegenover te staan. Hier kan waarschijnlijk wel iets op gevonden worden, in dezelfde geest als onze documentatie richtlijnen voor gemeenschapsbestuurders bevat, waarvan overigens maar heel matig gebruik gemaakt wordt.
Wat de studiedag betreft, bleven sommigen het betreuren dat het H.B. geen onderwerp aangeeft. Suggesties zouden in elk geval gewenst zijn. (Hierbij werd de aandacht gevestigd op de brochure over het humanistisch mensbeeld, die net van de pers was gekomen).
Als de gewesten zelf de functionarissenconferentie gaan beleggen, geven ze zichzelf ook meer zwaarte. Men voelt hiervoor wel, maar dan moet men toch wel gedekt worden door de autoriteit van het D.B. en het zou aan te bevelen zijn, om practische redenen, dat men met alle drie de D.B. bestuurders van de gemeenschap samenkomst en niet afzonderlijk. De oplossing is in dit geval, dat men op één dag en op één plaats bij elkaar komt, maar afzonderlijk met voorzitters, secretarissen en penningmeesters praat. Het D.B. is bereid hiervoor, na overleg, enkele mensen te zenden.
Hoofdzaak is, dat dit werk gebeurt en wel op korte termijn. Voorzitter

van Praag heeft er dan ook op aangedrongen er nog dit jaar mee te beginnen en dit punt als dringend te beschouwen. We kunnen eigenlijk geen mensen gebruiken, van die echte „verenigingsboeren", die het vak misschien heel goed kennen, maar de mensen vergeten voor de goedlopende organisatie. Maar toch moeten enthousiaste bestuurders ook iets van het vak van organiseren kennen, omdat ze anders er veel te veel tijd aan moeten besteden.
Er blijkt inderdaad grote behoefte te bestaan aan mensen, die een groepsgesprek kunnen leiden en het is verheugend, dat men de opleiding en instructie ter hand wil nemen. In een aantal gewesten zijn enkele experts op dit gebied gevonden die zich bereid verklaard hebben als adviseurs op te treden. De grootste moeilijkheid zal wel zijn, de gemeenschappen er toe te brengen, ook inderdaad op veel groter schaal ernst te maken met het groepswerk, vandaar dat het vooral de taak van de gewesten zal moeten zijn, het rapport over het groepswerk nog meer ter discussie te stellen.
In verband met het late uur werd besloten het hierbij te laten, nadat de voorzitter had vastgesteld, dat het vooral de kadervorming, zowel van gesprekleiders als functionarissen moet zijn, die de aandacht van de gewesten nodig heeft.

De taak en betekenis van de groep.

Op zondagmorgen heeft voorzitter van Praag hierover een aantal behartenswaardige dingen gezegd. Hij ging daarbij uit van de, de vorige avond nogal betwiste vooronderstelling, dat de gewesten gezag hebben bij de gemeenschappen, en legde de conferentie twee vragen voor:
ten eerste waarom bedanken leden voor het Verbond?
ten tweede waarom worden niet-leden geen lid?
Op de eerste vraag is het antwoord iets makkelijker te geven dan op de tweede, want hiervan weten we sedert enige tijd meer. Aan allen die bedanken wordt door het C.B. een brief van de hand van de voorzitter gezonden, waarin hun naar de reden van dat bedanken wordt gevraagd. Dit heeft tot op heden een correspondentie met meer dan honderd mensen tot gevolg gehad en dan komt vast te staan, dat een zeer voornaam motief is het feit, dat men zich door de groep niet voelt opgevangen en men vreemden voor elkaar is gebleven. Door al die brieven heen klinkt een kreet om vriendschap, om ergens bij te kunnen horen. Het financiële argument blijkt veelal een gezocht motief te zijn.
De tweede vraag, waarom mensen geen lid worden is moeilijker te beantwoorden, omdat we er zo weinig van weten. Waarschijnlijk is evenwel, dat één der oorzaken is, dat men zo weinig greep heeft op het gewone, dagelijkse leven. Het is slechts aan weinigen, ook in eigen kring bekend, welke invloed het Verbond op het geestelijk leven van Nederland heeft.
We hebben in ons ledental een laagtepunt gezien, er is thans weer een stijging, maar het ledental zou veel en veel groter kunnen zijn. Een redelijk aantal zou 80.000 kunnen zijn, verdeeld over verschillende humanistische organisaties. Er is geen enkele reden om te wanhopen, het is hierbij vooral een kwestie van lange adem. Onze inspiratie dient niet voor een korte tijd, maar moet voldoende zijn voor een geheel leven.

De contributie is niet zo'n belangrijk punt, vooral als we die vergelijken met andere organisaties, waarbij de inleider in het bijzonder dacht aan die van het N.V.V. Men brengt heus wel wat op, maar dan moet men het de moeite waard vinden.
In de strijd om de emancipatie van de buitenkerkelijken hebben we een eigen gezicht te tonen, een eigen geluid te laten horen en een eigen bijdrage te leveren.
Om dit te bereiken, dient vooral het groepswerk te worden aangepakt, waardoor de inspiratie blijft en niet opdroogt. De gemeenschap dient niet te groot te zijn, de grens zal wel ergens bij de 200 leden liggen, maar in die gemeenschap heeft de groep (the face-to-face group) zijn eigen taak. Men kan daarbij ook buitenstaanders aantrekken. De groepen dienen „open" te zijn, ze moeten min of meer organisch ontstaan, er moet niet al te veel geregeld worden. Daarnaast bestaan de bijeenkomsten in de huiskamer, die toch meer cursussen zijn en na een aantal keren, omdat het onderwerp is behandeld, uiteen vallen. De groep, die vooral in de inleiding ter sprake kwam, is informeel, kiest zelf zijn onderwerpen, waardoor de deelnemers geconfronteerd worden met hun eigen problematiek.
Natuurlijk moeten we blijven zeggen, dat men zich met een aantal vraagstukken en met welke, moet bezighouden, maar tegelijkertijd de groep de gelegenheid geven en aanmoedigen haar eigen onderwerp te kiezen. Op die wijze worden we niet al te conform, geen beweging van idealistische middenstanders, maar krijgt ook de vrijbuiter in ons zijn kans. De groep moet tot niets verplichten, bestuurders moeten er niet op rekenen, dat er wel een of andere taak door verricht kan worden.
Er zijn tal van onderwerpen, waarmee zo'n groep zich kan bezighouden, en die ook iets te maken hebben met de vraagstukken die zich in een stad of wijk voordoen. Op die wijze tonen we aan, dat we ons voor de samenleving interesseren en dat we er, op onze wijze en met onze inbreng wat aan willen doen.
Samenvattend kan worden gezegd, dat als een gemeenschap niet te groot is, deze als groep kan functioneren, met daarnaast de geschetste „face-to-face" groep.
Op deze manier kan bereikt worden, dat voor mensen het humanisme zichtbaar wordt in zijn concrete betekenis. Hiervoor is fantasie nodig, inventiviteit, sleur dient altijd vermeden te worden, elke keer opnieuw moet naar nieuwe wegen gezocht worden.
Bij de diskussie is vooral getracht de vraag te beantwoorden, hoe deze groepen in feite op gang moeten worden gebracht. Misschien is het nodig zich denkbeelden te vormen over de onderwerpen en vooral de taken, die zich a.h.w. opdringen. Voor alles moeten we beginnen en ons niet te veel bezighouden met de moeilijkheden, die misschien zullen ontstaan.

Voorzitter van Praag heeft in zijn slotwoord er op gewezen, dat het wenselijk is, dat ook het gewest naar buiten door een aantal mensen wordt vertegenwoordigd. Er is overigens geen enkele reden tot pessimisme, wij staan midden in de wereld en werken daarin. Als we niet wanhopen en met dezelfde trouw doorgaan, leggen we een hechte grondslag, die ook als wij er niet meer zijn, blijven zal.

Polet.

HET WERK VAN DE GEMEENSCHAPPEN. III

Nadat we in voorgaande artikeltjes aandacht hebben besteed aan de noodzaak de leden te leren kennen en ons respect hebben betuigd aan de papieren leden, is nu het eigenlijke werk van de gemeenschappen aan de orde en wel in het bijzonder het werk voor en met de leden.
Misschien is het goed ons niet direct te storten in een bespreking van allerlei activiteiten op zichzelf — hoezeer van belang — en van de daarmee samenhangende details — nog meer van belang —, maar eerst eens iets te zeggen over de betekenis, die de gemeenschap voor het lid kan, of beter nog: behoort te hebben.
Daarvoor is het nodig weer eens vast te stellen, dat het Verbond als „geestelijk tehuis voor buitenkerkelijken" iets essentieel anders en meer pretendeert en moet pretenderen dan welke andere vereniging ook.
Het wil immers een geestelijk centrum zijn, dat de verdieping, de verbreiding en de verdediging van de humanistische levensovertuiging tot zijn taak rekent. Daarvoor wil het allen verenigen, die het humanisme aanvaarden als volledige levensovertuiging, dat wil zeggen niet in de eerste plaats als een opvatting, die meer dan elke andere de toets der rede kan doorstaan (hoewel dat ook), niet in de eerste plaats als een stuk geestelijk hygiëne (ofschoon dat evenzeer), maar vóór alles als een overtuiging, die het gehele doen en laten van de mens raakt en richt.
In dit opzicht kent ook het humanisme een „volledigheidsaanspraak", niet aldus opgevat, dat het voor alle vragen en problemen een oplossing weet, maar wel in die zin, dat de drager van deze levensovertuiging geen levensprobleem kan ontmoeten of hij ontmoet ook zijn humanisme.
Dit brengt mee, dat een Verbond op grondslag van dit humanisme in beginsel betrokken is bij elke levensvraag. Of het zich ook in feite met elk levensprobleem moet bezig houden is een andere kwestie. Juist de humanistische aanpak zal een schroomvallige benadering van de persoonlijke sfeer betekenen.
De feitelijke vraag is overigens niet: Hoe ver mag het Verbond gaan met zijn bemoeienissen? De competentie-vraag is van een andere inhoud en wordt door een ander gesteld namelijk door het lid dat zegt: Wat mag ik van het Verbond verwachten?
Natuurlijk is het antwoord op deze vraag niet: Alles, maar toch wel: Vrij veel.
De weduwnaar, die geen raad meer weet met de stilte om hem heen, het echtpaar met de nozem-jongen, die toch eerst zo meegaand was, het jonge gezin, dat niemand kent in de buurt, de ouders, die hun pientere zoon op de H.B.S. niet meer kunnen helpen, zij zullen en mogen van het Verbond niet dè oplossing verwachten, maar toch wel iets van steun en medeleven.
De taken van het Verbond (en dus van de gemeenschap) gaan in beginsel diep en ver. Als men de talloze verenigingen in ons landje zou groeperen naar de mate van verbondenheid met haar leden zou een A.N.W.B. op het ene uiterste staan, een Leger der Heils op het andere.
En de gemeenschap? Hoe verschillend in opvatting en methode, toch staat zij dicht bij het veelgesmade en bewonderenswaardige Leger des

Heils, althans naar zijn opzet in beginsel. De functies van de gemeenschap zijn in principe van een diepgang en veelzijdigheid, die slechts te vergelijken zijn met die der kerken.
De leden en buitenstaanders beoordelen de gemeenschap echter niet naar haar taken en functies in beginsel, maar naar hun effect in de praktijk.
Blijven de activiteiten in werkelijkheid ver achter bij de principiële mogelijkheden — en helaas is dit maar al te vaak het geval — dan is dit niet alleen op zichzelf reeds een tekortkoming, maar het heeft bovendien tot gevolg, dat de gemeenschap niet anders wordt gezien en gewaardeerd dan als een willekeurige vereniging op het gebied der vrijetijdsbesteding.
Zo laat de gemeenschap, die haar eigen typische gemeenschapstaken niet of niet voldoende onderkent en uitoefent, zich dringen op een terrein met volstrekt onbeperkte concurrentie namelijk dat van de vrije-tijdsbesteding. Zij mag op dat gebied niet geheel kansloos zijn, zij zal toch op de duur maar nauwelijks zijn opgewassen tegen de machtigste, ofschoon nog maar amper tot ontwikkeling gekomen concurrentie: de televisie.
Er is en wordt veel kwaads van televisie gezegd, vooral door hen, die nooit of zelden een programma zagen. Het is ook niet zo moeilijk er kwalijke dingen van te zeggen: passiviteit en zo, maar het is als met regen en droogte, men kan er over treuren, men kan er principieel tegen zijn: het blijven feiten. Overigens ware het te wensen, dat elke gemeenschap reeds een televisie-club kende, die de goede toneelstukken en televisie-spelen, die ook uitgezonden worden, critisch besprak.
Wil dit nu zeggen, dat de gemenschappen op het punt van de vrije-tijdsbesteding alle hoop maar moeten laten varen? Geenszins, mits ook hier de gemeenschap streeft zo niet naar het unieke, dan toch naar het eigene. Bovenal zal de gemeenschap *gemeenschap* moeten zijn en daardoor een begin moeten maken met het realiseren van begrippen als verbondenheid en openheid.
Dat is alles zo al niet fraai dan toch makkelijk gezegd, sputtert de gemeenschapsbestuurder, die er voor zit en die ook het voorgaande over diepgaande en verreikende taken wel wil onderschrijven, maar er voorlopig niet veel mee beginnen kan.
Misschien is nog wat te verduidelijken aan de hand van een uitspraak van Prof. Sj. Groenman, die eens zei, dat de menselijke verhoudingen steeds meer gaan lijken op de relaties tussen elkaar in wezen vreemden, tussen „men" en „ze". Het wordt tijd tegenover deze ver-„men"-„ze"-lijking iets van wezenlijke vermenselijking te stellen.
Prof. Groenman zei dit voor stedebouwkundigen, maar geldt het ook niet voor de bouwers aan de gemeenschappen?
Ook dit is nog niet bijster concreet. Maar wat wil men? Je kunt niet behoren tot de pioniers van een verbond en tegelijkertijd de plannen in blauwdruk en met bestek en al op tafel verlangen. Er zal iets geprobeerd moeten worden.
Hetgeen niet wegneemt dat een volgende keer over het werk van de gemeenschappen misschien iets meer in concreto is te zeggen.

DIT IS DE BEDOELING

Dat dit blad over het algemeen op prijs wordt gesteld, is een verheugende zaak, vooral voor de redaktie. Het is natuurlijk jammer, dat er niet al te veel op de artikelen wordt gereageerd, maar we hebben het allemaal druk, dus ook daar is een verklaring voor, al blijft het te betreuren.
Anders is het echter gesteld met de bedoeling van dit deel van „Kader", de rubriek „De Gemeenschap". Er zullen nog wel hier en daar bestuurders zijn, die zich herinneren, dat we vroeger een gestencild blad van die naam hadden. Het is trouwens ook nog niet zo lang geleden. Daar was een geschiedenis aan vooraf gegaan. Men klaagde n.l. over de vele circulaires die het C.B. met kwistige hand over de gemeenschappen rondstrooide, er werd gesproken over een papierlawine.
In de praktijk viel het allemaal nog wel mee, maar als iemand zo met tussenpozen van die stukken ontvangt, krijgt hij of zij al gauw de indruk, dat het wel erg veel is. Men is toen op het slimme idee gekomen, alles wat geen grote haast had als mededeling in dat blad „De Gemeenschap" op te nemen, en daardoor is de hoeveelheid „ingekomen stukken" belangrijk afgenomen.
Toen nu „Kader" werd uitgegeven, werd dat op dezelfde manier voortgezet. Maar op de een of andere manier is er kortsluiting ontstaan, want als nu aan de gemeenschappen via de rubriek „De Gemeenschap" iets wordt gevraagd, blijft het antwoord vrijwel altijd uit. Men schijnt de artikeltjes of berichten wel aardig te vinden, maar daar houdt het dan ook mee op.
Het gevolg is dan ook, dat het aantal circulaires, die door het C.B. moeten worden uitgestuurd, bedenkelijk groeit. Voor een deel zal daar niet aan te ontkomen zijn, want er zijn nu eenmaal urgente zaken, die een spoedige behandeling vereisen en die dus niet op opname in een tweemaandelijks orgaan kunnen wachten. Maar er blijven een heleboel dingen over, waarvoor op deze bladzijden de aandacht van de besturen gevraagd wordt, en waarop ook een antwoord nodig is. Het verzoek is dus, om dit blad ook als ingekomen stuk te beschouwen en er op de bestuursvergadering aandacht voor te vragen. Wanneer dus om een mening of antwoord wordt gevraagd, is het de bedoeling, dat er antwoord komt.

DE KWARTAALSTATEN

Door het Centraal Bureau is een wijziging in de ledenadministratie ingevoerd, die het noodzakelijk maakt, dat door de besturen z.g. kwartaalstaten worden ingevuld. Hoe dat moet staat uitvoerig in documentatieblad code 110 van november 1958. Tot op heden zijn er nog maar weinig gemeenschappen geweest, die aan het verzoek hebben voldaan en het C.B. heeft daarom enige tijd geleden een nadere uiteenzetting gegeven.
Mogen we langs deze weg nog eens met enige klem er op aandringen,

dat men die staten ook gebruikt en instuurt? Het zal wel niet vanwege het vele werk zijn, dat er nog zovelen ontbreken, want het is in een vloek en een zucht gedaan. En u verlicht daarmee de arbeid van het C.B. buitengewoon, waarbij nog komt dat het dagelijks bestuur er prijs op stelt, een behoorlijk en goed bijgehouden stand van het ledental te bezitten. Het is elk jaar weer een moeizaam karwei om een kloppend overzicht samen te stellen, terwijl het, als elke drie maanden de cijfers beschikbaar zijn, een heel wat eenvoudiger zaak is. Uw medewerking in deze zal dan ook buitengewoon gewaardeerd worden.

U KUNT EEN GRAANTJE MEEPIKKEN

In het meinummer van de „Loopmare" het blad van de federatie Amsterdam lezen we dat er collectanten gevraagd worden voor het Anjerfonds op 27 juni.
We zouden daar helemaal geen vermelding van maken, als de laatste regel van dit bericht ons niet aan het denken had gezet. Daar staat n.l.: Let op: 25 % van de door onze collectanten ingezamelde gelden wordt aan het Verbond uitgekeerd. Dus hoe meer collectanten, hoe groter de uitkering!
Waarom zouden we deze indirecte methode niet toepassen om onze Stichting Steunfonds Practisch Humanisme af en toe eens aan een extraatje te helpen? We krijgen daar (nog) geen subsidie voor, we mogen er niet voor collecteren, maar als we het éne goede doen, n.l. collecteren voor een goed doel, vangen we meteen een tweede vlieg erbij. En als we goed zijn ingelicht, geeft niet alleen het Anjerfonds de collectanten zo'n deel voor het Verbond, maar is dat in meer gevallen mogelijk.
U moet het beslist eens proberen, het tekort voor 1959 wordt geraamd op *f* 20.000,— en dat is nog niet bij elkaar.

T. P.

LOSSE NOTITIES

De luisterkring neemt in ledental toe, al is nog lang niet bereikt, wat te bereiken zou zijn. Zonder twijfel zijn er ettelijke tienduizenden, die het desgevraagd een daad van eenvoudige rechtvaardigheid zouden vinden, wanneer het humanistisch woord zijn bescheiden aandeel in de zendtijd zou krijgen.
De moeilijkheid zit kennelijk in het „desgevraagd". Nog teveel gemeenschapsbestuurders verwachten, dat een stukje onrecht, dat spontane reactie verdient, ook zonder meer op spontane reacties mag rekenen. Dat nu is hoogst onwaarschijnlijk in een tijd, waar allerlei sympathieke en uiterst nuttige doeleinden van het publiek slechts de bitter-nodige financiële steun kunnen verkrijgen, wanneer er een huis, een auto of

op zijn minst een televisie-toestel mee te verdienen valt. Men kan dit betreuren, men zal het als feit moeten erkennen.
Het betekent in ieder geval, dat de sympathiserenden met de luisterkring gevraagd moet worden hun sympathie ook in het lidmaatschap tot uitdrukking te brengen. Voor dit vragen en opwekken is activiteit nodig, een activiteit, waarvan de omvang in de verschillende gemeenschappen zeer uiteenloopt. Dit blijkt uit een door het Centraal Bureau opgestelde staat, die de ledentallen van Verbond en van Luisterkring vermeldt in de plaatsen, waar gemeenschappen zijn.
Er zijn gemeenschappen, waar het ledental van de luisterkring meer dan 200% van het ledental der gemeenschap bedraagt. (Voor Soest bedraagt het percentage zelf 266). Dat is een redelijk resultaat, al zullen daarmee nog lang niet alle sympathiserenden zijn bereikt. Het resultaat is dus nog niet om op te pochen en zeker niet, wanneer men bedenkt dat nog slechts **drie** gemeenschappen het percentage van 200 hebben bereikt.
Wat dan te denken van de gemeenschappen, waar men nog niet 100% haalde en waar het ledental van de luisterkring dus nog beneden het eigen ledental bleef? In die situatie verkeren nog liefst 33 gemeenschappen.
Is het te boud om te beweren, dat de mogelijkheden voor de luisterkring nog bij lange na niet zijn gebruikt? Maar de tijd dringt. Laten de gemeenschappen dringen om op zijn minst 200% te halen en daarbij ook de in de circulaire van 30 september bedoelde enquête toepassen.
De luisterkring kan aldus een bron van activiteiten worden, maar ook een bron van informatie. Dat bewees de gemeenschap Dordrecht, die alle Dordtse leden van de luisterkring op een bijeenkomst nodigde, waar algemene voorlichting over luisterkring en verbond werd gegeven. Een dergelijke bijeenkomst kan en mag geen werven van Verbondsleden tot doel hebben. Bij de luisterkring sloten zich immers ook verscheidene niet-humanisten aan. Maar ook voor hen is algemene en vrijblijvende informatie over humanisme en verbond nodig en nuttig. Er zijn nog te veel fabeltjes over onze inzichten en bedoelingen in omloop. Conclusie: een gelukkig initiatief van Dordrecht.
Voorlichting over wat ons beweegt en bezig houdt is trouwens in het algemeen een zaak, die bij voortduring aandacht blijft vragen. Op welgekozen ogenblikken kan daarbij ook de pers een onontbeerlijk medium zijn. Een persconferentie is dan van grote waarde, mits goed voorbereid en uitgevoerd. Over het „wanneer en hoe" geeft „Richtlijnen voor het houden van persconferenties", opgenomen onder 450 in de gemeenschapsdocumentatie uitvoerig uitsluitsel. Het is te hopen dat de gemeenschapsbestuurders deze publicatie niet alleen zorgvuldig lezen en opbergen, maar haar ook op het juiste ogenblik weer te voorschijn weten te brengen en toe te passen.
De gemeenschapsdocumentatie is pas werkelijk effectief, wanneer ze gebruikt wordt. Gebeurt dat ook? Lezen de gemeenschapsbestuurders alle bijdragen tot deze documentatie, worden deze systematisch opgeborgen, worden ze bij tijd en wijle weer eens doorgenomen om op het juiste ogenblik in praktijk te worden gebracht?
Achter al deze vragen, schuilt de twijfel of alle moeite, die het centrale apparaat aan deze documentatie besteedt, wel de juiste waardering

krijgt. Waardering wil in dit geval niet zeggen: critiekloze aanwaarding en klakkeloze toepassing. Integendeel, een gedachtenwisseling over hetgeen in de verschillende publicaties is gesteld, kan de waarde ervan alleen maar vergroten.

Stijlvorming, de bijdrage, die onder code 071 in juni j.l. aan de gemeenschappen werd toegezonden, leent zich bij uitstek voor een dergelijke discussie. De Kolommen van „Kader" staan open voor ieder, die daarover zijn zegje wil zeggen. Juist voor humanisten geldt, dat uit de botsing der meningen, iets naar voren springt. Misschien niet altijd „de" waarheid, maar toch altijd iets van herkenning, vernieuwing en bredere kijk.

Groepswerk is eigenlijk ook een dergelijkee confrontatie met de ander en zijn opvattingen. Is er een meer humanistische vorm van menselijke ontmoeting mogelijk, algezien dan van het tweegesprek?

Zo gezien is het merkwaardig, dat op de circulaire van het Dagelijks Bestuur van 18 september 1959 over het groepswerk zo weinig reacties kwamen. Moet dit betekenen dat de gemeenschapsbesturen de waarde van het groepswerk in twijfel trekken? Het lijkt niet aannemelijk. Het zou eerder wel eens zo kunnen zijn, dat juist de groep voor een beweging als het Humanistisch Verbond het middel bij uitstek is om tot werkelijke verdieping van inzichten en menselijke verhoudingen te komen. Laat men de mogelijkheden, die thans geboden worden, aangrijpen om het groepswerk in beweging te brengen en uit te breiden. Stof voor gesprek is er te over. De bovenaangehaalde circulaire noemt al een en ander. Sindsdien verscheen „De dag ligt nog voor ons". Deze brochure leent zich zeer goed voor gezamelijke bespreking.

Het Verbond kan slechts floreren als het Kader niet bevreesd is voor initiatieven en experimenten. Wat is het Verbond zelf anders dan een voortdurend initiatief en experiment, waarvan tal van buitenstaanders zeiden en nog zeggen, dat het nooit zal lukken?

De studiedagen zijn thans voor de gewesten zo'n experiment. Voor het eerst kan ieder gewest zelf aanpak en onderwerp bepalen. Het is te hopen dat de gewestsecretarissen bij hun drukke werkzaamheden nog gelegenheid vinden om in „Kader" verslag van hun ervaringen uit te brengen.

Amsterdam-West had een bijeenkomst, bezocht door 26 leden, die zich allen bereid verklaarden contact te onderhouden met een aantal leden, dat varieert van 5 tot 15. Aanleidingen voor het bezoeken van de leden zijn er genoeg:

a. Het afgeven van uitnodigingen voor de bijeenkomsten.
b. Het opwekken tot activiteit voor de luisterkring.
c. Het bezorgen van seizoenprogramma's, enzovoorts.

De eerste resultaten zijn verheugend. De drie in oktober gehouden bijeenkomsten werden n.l. — zoals het bestuur het uitdrukt — door tweemaal zoveel leden bezocht als redelijkerwijze verwacht mocht worden. Het bestuur wil nu regelmatig met deze contact-personen bijeen komen. Het ziet met vertrouwen de toekomst van de gemeenschap Amsterdam-West tegemoet en dat lijkt geen misplaatst vertrouwen.

VORMINGSWERK, NEUTRALITEIT EN ALGEMEENHEID.

Het vraagstuk van de verzuiling op allerlei terreinen van het maatschappelijk leven komt in ons land steeds meer in het centrum van de discussie te staan.
Elke maatschappelijk werker, elke geestelijke verzorger die z'n arbeid vanuit een bepaalde geestelijke achtergrond verricht, wordt vroeg of laat in een dergelijke discussie betrokken. En waarschijnlijk zal vooral van de humanistische werkers daarbij telkens weer een motivering van die achtergrond worden gevraagd, méér dan van de werkers in kerkelijk verband, van wie men gemakkelijker dat verband als iets min of meer vanzelfsprekends aanvaardt. Het verwijt: „waarom doe je mee aan die verzuiling, waarom niet gewerkt in een algemene organisatie" klinkt nogal eens en dwingt dan tot een telkens opnieuw rekenschap geven van de concrete situatie waarin de vraag wordt gesteld en — altijd — van de inhoud van de begrippen „verzuiling" en „algemeenheid", die worden gehanteerd.
Een bijzonder verhelderend artikel over deze in de belangstelling staande discussie verscheen onder de hierboven vermelde titel in het Augustusnummer van „Dux", het katholieke maandblad voor de vrije jeugdvorming, van de hand van N. J. Kieftenburg. Wij laten het hier in bijna onverkorte vorm volgen.

Eén van de moeilijkste zaken in het hedendaagse vormingswerk — tenminste voor degenen, die dit werk op deze grondslag verrichten — is ongetwijfeld het probleem van de algemeenheid. Wat is dat? En wat doen we er mee? Het is tijd om deze vragen met klem ter discussie te stellen om het zeer fundamentele van het begrip maar vooral ook om de enorme verwarring, die er rond dit begrip bestaat vooral in en door de relatie met het begrip neutraliteit.
„Neutraal" is met betrekking tot opvoedings- en vormingswerk een beetje een scheldnaam geworden. Is algemeenheid een mode-artikel? Wat vroeger neutraal heette, heet — althans ten dele — tegenwoordig algemeen. Wil dit zeggen, dat de begrippen enige verwantschap hebben? Het is een levensvoorwaarde voor alles, wat in opvoedings- en vormingswerk algemeen wil zijn, theoretisch en praktisch duidelijk te maken wat het is en welke zeer eigen kwaliteiten het heeft.

Wat was neutraliteit en wat is algemeenheid? De begrippen zijn — ik ga hiervan uit — elkaar in het vormingswerk opgevolgd. Waarom? Neutraliteit was en algemeenheid is uitgangspunt van vormingswerk? Hoe?
Neutraliteit is een eigenaardig begrip in opvoedings- en vormingswerk. Men kan er eenvoudig van constateren, dat het in dit werk zonder meer een waandenkbeeld is en misdadig er naar te streven: vorming en opvoeding kunnen niet neutraal zijn. Maar het is een historische realiteit en

opvoeding en vorming is stellingname en ondanks alles: neutraliteit was dit.

Neutraliteit is in de historie van het opvoedings- en vormingswerk een begrip, dat enerzijds ingegeven werd door de gedachte: „Bij ons is ieder welkom" en anderzijds verbonden was met en geladen was door een sterk en bewust stelling nemen tegen het wat conservatieve „gangbare" en het „bijzondere", dat in de „zuilen" belichaamd is. Dit is iets en — men kan over de vrucht denken zo men wil — was ook niet onvruchtbaar: er is soms en in sommige opzichten bepaald met succes tegen een sterke stroom opgeroeid. Maar — en dit is de grote „maar" — neutraliteit verschilde met dit alles aanvankelijk wel praktisch maar niet principieel van welke „zuil" dan ook: ieder was bij ieder welkom. Daarom: naarmate de praktijk van het ontwikkelings-, vormings- en opvoedingswerk minder de tegenstellingen — oppostitie tegen respectievelijk verdediging van het „gangbare" — koesterde, werd de inhoud, eigen inhoud, van het neutrale te licht. Het neutrale is zich dit ook bewust geweest. Het moest worden uitgediept en het is uitgediept en bezig uitgediept te worden. Het humanisme is hiervan, naar mijn gevoel, de eerste vrucht, de algemeenheid de tweede. Algemeenheid is dus niet de enige maar mede opvolger van de neutraliteit Het is daarom echter toch een volkomen ander begrip en het is bezig dit in een werkelijk principieel andere inhoud uit te drukken. De grote vraag — misschien beter: de grote worsteling — is: Welke? Het is moeilijk — dit ondervindt het humanisme evenzeer — los te komen van de neutrale historie en het is mede door het ontbreken van een duidelijke op de praktijk gerichte formulering in feite ook overal in een andere mate gelukt. Ik zou voor dit moment drie stadia in de ontwikkeling van de algemeenheid willen onderscheiden:

1. De algemeenheid als „zuil" naast de andere „zuilen".
2. De algemeenheid als verbindingsprincipe.
3. De algemeenheid als totaliteit van iedere „zuil" afzonderlijk en alle „zuilen" tezamen.

De beide eerste stadia zijn in de praktijk van het algemene min of meer gerealiseerd. De historie is meestal — dit is het eerste stadium — nog een zware, soms zelfs bijna ondragelijke, last. De ontwikkeling gaat echter langzaam steeds sterker in de richting van de algemeenheid als verbindingsprincipe en verwijdert zich langzaam verder van het begrip neutraliteit.

Algemeenheid als totaliteit is, naar mijn weten, nog nergens een feit. Het moet, naar mijn overtuiging, echter einddoel zijn. Het is het enig juist en het enig houdbare en ligt volkomen in de lijn van de ontwikkeling. Een formulering van de algemeenheid moet zich daarom hierop richten en baseren.

Algemeenheid als „zuil" — zie figuur 1 — is niet moeilijk te plaatsen en te verklaren. Neutraliteit heeft zijn bestaan en historie te danken gehad aan een stuk oppositie: het is bijna steeds verbonden geweest met sociale en/of soms in zekere zin „religieuze", hervormingsbewegingen. Deze oppositie was de kracht van het neutrale. Het bleek daarom na het wegvallen hiervan te licht en dat bleek daarom ook toen pas. De oppositie was voor de „zuilen" uiteraard onaanvaardbaar en daarmee — door de houding van opposant enerzijds en de afwijzing hiervan door de „zuilen" anderzijds — werd neutraliteit een „zuil" — ondanks zichzelf — naast andere „zuilen" met misschien alleen dit verschil, dat zijn „zuiling" geen „verzuiling" was, of „verzuiling" ondanks zichzelf. De

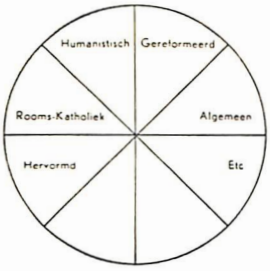

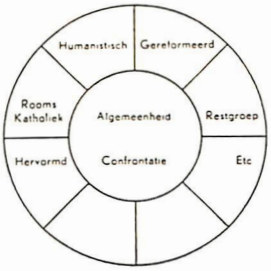

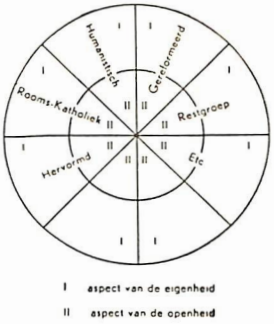

algemeenheid moest uiteraard in eerste instantie hiervan wel uitgaan. Het verschilt in dit eerste stadium daarom het sterkst van de neutraliteit in het ontbreken van het oppositie-element en de [h]erkenning van het te licht zijn. Het is verder min of meer een reactie in vraagvorm: wat nu? En tenslotte heel summier nog een uitwerking hiervan, een antwoord op de vraag. Maar daarmee komt het toch vrijwel onmiddellijk in het volgende stadium: algemeenheid als verbindingsprincipe. Algemeenheid als „zuil" is niet houdbaar. Het is op dezelfde grond onhoudbaar als neutraliteit dat was. Het heeft zonder oppositie-element alleen de zwakte en niet de kracht van de neutraliteit met alleen dit als positief méér dat het dit ziet.

De algemeenheid als „zuil" voert als vanzelf naar — figuur 2 — de algemeenheid als verbindingsprincipe. Het ontbreken van het oppositie-element — het kenmerk van het vorige stadium en het grote verschil met de neutraliteit — leidt als vanzelf tot de herkenning van de „zuilen". De algemeenheid kan [het is immers te licht] en wil [het was dit immers ondanks zichzelf] niet zelf „zuil" zijn en behoeft het nu ook niet meer te zijn. En nu ligt de weg dus open voor een functie ten aanzien van alle „zuilen", het oude maar onbereikbare ideaal. Wat voor functie kan dit zijn? De confrontatie van de „zuilen" met elkaar, niet om ze daarmee zoveel mogelijk afbreuk te doen maar om ze mede hierdoor te vormen en te verdiepen. Dit is de algemeenheid als verbindingsprincipe: hetzelfde ideaal, dat door zijn negatieve grondtoon neutraal was, wordt nu via het overgangsstadium — stadium 1 — positief en daarmee algemeen. De algemeenheid als verbindingsprincipe is het geloof in de onvervangbare waarde van de opvoeding en vorming binnen iedere „zuil" afzonderlijk, maar zij gelooft evenzeer in de mogelijkheid van opvoeding en vorming in en door het contact van ieder met ieder. De algemeenheid in dit stadium is inderdaad een positieve en een zeer bepaalde positieve uitwerking van het neutrale: „Bij ons is ieder welkom." Ieder is welkom, niet omdat dit in de „zuilen" niet zo zou zijn, maar omdat het leren kennen en meemaken van elkaar vooral in de pedagogische situatie — d.w.z. geleid en gehanteerd — een groot goed is, waarnaar evenals naar bijzondere vorming en opvoeding gestreefd moet worden. De algemeenheid komt hiermee principieel los te staan van de neutraliteit en wordt — wat in het vorige stadium nog niet het geval was — werkelijk iets anders. Het krijgt inhoud. Het begint zijn te-licht-zijn op te lossen, krijgt een pedagogische opdracht, die door geen „zuil" te vervullen is, en in beginsel ook wel de mogelijkheid om deze uit te voeren. Er schuilt hier echter ook een grote moeilijkheid.

De algemeenheid als verbindingsprincipe bedoelt een verbinding tot stand te brengen tussen de verschillende „zuilen". Maar het heeft hiervoor de mens nodig, die tot de verschillende „zuilen" behoort. Het publiek kan niet, zoals dit in de neutraliteit en ook nog in het eerste stadium van de algemeenheid het geval was, een ander — van de „zuilen" losgeweekt — publiek, een eigen groep, zijn. Het is hetzelfde publiek als van de verschillende „zuilen", de — in een ideale situatie — som van het publiek van alle „zuilen". Dit is een moeilijke situatie: de „zuilen" zijn in hun onvervangbare waarde herkend en erkend, maar toch worden, zolang „zuilen" en confrontatie-van-„zuilen"-met-elkaar verschillende instituten zijn, mensen min of meer gedwongen een keuze te doen. De algemeenheid als verbindingsprincipe zit min of meer aan de „zuilen" te „plukken",

wat strijdig is met het principe en het eerste wat het wil vermijden. Het is daarom wel sterk, maar door een stuk [toch nog bestaande] eenzijdigheid te zwak voor de Nederlandse realiteit. Confrontatie — ik kom hierop nog nader terug — is een onvervangbaar goed. Maar hoe? Op een wijze en in een organisatorisch verband voor de „zuilen" aanvaardbaar. De „zuilen" zelf moeten de algemeenheid dragen. De confrontatie kan alleen plaats vinden op een terrein dat niet van één van de „zuilen" is maar van alle „zuilen" tezamen, maar dan moet het ook geen aparte grootheid zijn, maar geïntegreerd zijn in het gehele „zuilen"-systeem, deel uitmaken van iedere „zuil" afzonderlijk en van alle „zuilen" tezamen.

Er wordt — de neutraliteit heeft het ondervonden — niet geconfronteerd of praktisch niet geconfronteerd — bij gebrek aan publiek uit verschillende „zuilen" — tenzij op een algemeen aanvaardbare basis. Dit is de algemeenheid in het laatste stadium: algemeenheid als werkelijk algemeen.

Het laatste stadium — zie figuur 3 — is, naar mijn stellige overtuiging, het stadium, waarin de algemeenheid een rustpunt en een voldoende basis kan vinden en tegelijk vertrouwen. De keuze is tussen deze algemeenheid of niets of weinig meer dan neutraliteit. Het gaat er om een instituut te creëren, waarin tegelijk iedere „zuil" afzonderlijk en alle „zuilen" tezamen zijn opgenomen en verenigd, niet alleen ter bespreking van gemeenschappelijke problemen maar ook ter uitvoering van een praktisch stuk werk. De algemeenheid heeft zich daarmee — en daarmee pas — op de meest volkomen wijze van de oude neutraliteit gedistantieerd: het is geen afzonderlijke autoriteit meer, maar aspect van iedere „zuil". De autoriteiten zijn de „zuilen", maar alleen ruimer dan tegenwoordig: zij hebben op het terrein van de vorming en opvoeding naast een bijzonder — het eigen levensbeschouwelijke — aspect ook een open aspect, het aspect van de confrontatie. De algemeenheid als totaliteit van alle vormings- en opvoedingswerk heeft de „zuilen" noodzakelijk als uitgangspunt. Het kan daarom ook alleen vanuit de „zuilen" gedaan worden en krijgt daarmee niet alleen principieel maar ook feitelijk een even hecht fundament als de „zuilen" zelf. Dit alles lijkt een utopie. Ik geloof, dat het dit niet behoeft te zijn. Er is na de tweede wereldoorlog al veel veranderd en er kan nog meer veranderen, mits men doorgaat elkaar in zijn waarde te laten en te erkennen.

Neutraliteit was levensbeschouwing: het was de levensbeschouwing „blanco" maar meestal — althans in oorsprong — de levensbeschouwing „oppositie". Algemeenheid in zijn derde stadium is kleur bekennen, iemand zijn of worden en integratie. Ik wil proberen de mogelijkheid en wenselijkheid van dit laatste aan te tonen en uit te werken en daarmee dan tevens de algemeenheid in haar verschillende stadia verder toe te lichten. Er zijn natuurlijk kwetsbare punten en er zijn uiteraard nog moeilijke problemen op te lossen. Maar hiertegenover staan zeer bijzondere waarden en bijzonder sterke argumenten. Is het mogelijk van het tweede stadium in het derde stadium te komen? En is dit inderdaad noodzakelijk? Tegenover het begrip „utopie" kan een ander begrip gesteld worden: algemeenheid als algemeen is een wezenskenmerk, niet alleen van de algemeenheid maar ook van de verschillende „zuilen".

Er wordt in kringen van de algemeenheid nog te weinig stilgestaan bij het probleem. Ik geloof, dat dit intuïtief is. Angst voor het antwoord? Het antwoord op de vraag „wat is het?" houdt tevens het antwoord in op: „waarin? en is het op voldoende wijze gebaseerd?" De neutraliteit was te licht: zij is tenslotte bij gebrek aan basis òf humanistisch gefundeerd òf nog altijd niet-gefundeerd algemeen geworden. Waarom zou het algemene, dat neutraal blijft, niet dezelfde kant opgaan? Dit is de noodzaak van het algemene: het is geen levensbeschouwing, geen zuil, en het wil dat niet zijn en kan het niet zijn, maar het is zonder een fundament — wat altijd levensbeschouwelijk is — niet bestaanbaar. De zuilen zijn daar-

om voor de algemeenheid de een niet meer dan de ander maar allemaal onmisbaar.
Opvoedingswerk en vormingswerk is zonder levensbeschouwing in sommige opzichten natuurlijk niet geheel onmogelijk of waardeloos: het algemene werk van dit ogenblik verkeert nog niet in het derde stadium en heeft toch een beperkte zin en mogelijkheid. Het krijgt echter achtergrond en perspectief vanuit de levensbeschouwing, zoals deze laatste — en dat is de andere „noodzaak" — hetzelfde krijgt, mede in en door de confrontatie der levensbeschouwingen met elkaar, die hierdoor alleen mogelijk is. De levensbeschouwingen zowel de christelijke als de humanistische zijn per definitie algemeen: zij (h)erkennen de ander en moeten en willen er contact mee zoeken. Iedere levensbeschouwing, iedere zuil, meent sterk en diep gefundeerd en waar te zijn en waard uitgedragen te worden en, waar dit is, is — het kan niet anders — de absolute, vooral innerlijke drang, dwang, naar de ander. Het christendom heeft daarnaast nog ten overvloede de opdracht meegekregen: „Gaat uit". Natuurlijk geldt dit voor ieder binnen zijn eigen levensbeschouwing, maar dat neemt de opdracht met betrekking tot de ander niet weg. Natuurlijk is ook de vorm van de contacten met anderen niet onbelangrijk, maar ook dit handhaaft het principe: „wees jezelf, zoek de ander"; „wees jezelf o.a. door de confrontatie met de ander." Het aspect van de eigenheid van iedere levensbeschouwing is één aspect. Het is in een zuiling die vérzuiling is, te zeer benadrukt, ten koste van het andere even belangrijke en essentiële aspect van de openheid naar buiten. Het humanisme is in zijn georganiseerde en geherformuleerde vorm in Nederland weer jong en er is daarom daarvan nog weinig te zeggen. Maar het is van de christelijke groeperingen duidelijk aan te tonen, dat het vergeten van het aspect van de openheid, de confrontatie, niet alleen principieel — van henzelf uit gezien — onjuist is, maar in feite ook inderdaad zeer nadelig gewerkt heeft. De confrontatie van de levensbeschouwingen met elkaar is van henzelf uit gezien evenzeer eis als de levensbeschouwingen eis zijn voor de confrontatie als principe. Het uitgangspunt is hiermede weer terug: wat is algemeenheid? Wat de wezenskenmerken zijn van iedere levensbeschouwing, van iedere zuil: eigenheid èn openheid. De vraag alleen is het praktisch organisatorische: hoe?
Confrontatie = openheid = één van de kenmerken van iedere levensbeschouwing = ontmoeting — juist in de Nederlandse situatie — van ieder met ieder, ook levensbeschouwelijk = functioneren van ieder in een maatschappij, die gemengd is. Dit is de noodzakelijke aanvulling op de eigenheid, die de levensbeschouwingen door de confrontatie met elkaar in de algemeenheid krijgen. Dit is ook de kwaliteit van de algemeenheid en de confrontatie.
Verdiepen van het eigene, niet alleen door vorming in eigen kring maar ook door contact met de ander en juist met de ander, die „kleur" bekent, iemand is. Algemeenheid mag en kan geen vage vermenging zijn met een even vaag doel.
Uitdragen van het eigene door contact met de ander. Dit behoeft geen evangelisatie in de directe en enge zin van het woord te zijn.
Leren kennen en waarderen van de ander.
En door dit alles: Doen toenemen van het aantal bewust vanuit een levens-

beschouwing levende mensen en d.w.z. doen toenemen van het aantal mensen, die iets zijn en weten waarom.
Het doen toenemen tenslotte ook van de mogelijkheden voor — het is een groot woord maar de uiterste consequentie — een nationale cultuur en een nationale eenheid, ook in een tijd die geen oorlogstijd is.
Het is niet te ontkennen, dat de gehele maatschappij en iedere „zuil" gediend is met mensen, die ergens levensbeschouwelijk verankerd zijn. Het is evenmin te ontkennen, dat de confrontatie hier een onmisbare bijdrage kan leveren: iemand wordt zich zijn eigenheid het sterkst bewust in contact met de ander en er zijn voorbeelden te veel in onze samenleving, waaruit blijkt dat juist waar de confrontatie — ongewild en niet geleid — het minst mogelijk is — t.w. de levensbeschouwelijke homogene gebieden — de eigenheid en het bewustzijn hiervan het minst diep wortel geschoten heeft.
Algemeenheid in de zin van „zuilen" èn integratie van „zuilen" heeft nog vele andere kwaliteiten: het maakt de in het vormingswerk zo noodzakelijke en voor ieder zo voordelige horizontale organisatie mogelijk en geeft iedere „zuil" ruimtelijk ook zoveel meer mogelijkheden. Ik wil op deze en andere punten echter niet verder ingaan. Ze zijn praktisch maar ik wil niet de schijn wekken, dat hierop of mede hierop het principe berust.

Algemeenheid — ik geloof niet dat het zo erg is in dit geval om dezelfde dingen met andere woorden meerdere keren te herhalen — in zijn derde stadium is gefundeerd in de „zuilen" en geeft daarmede iets, dat de „zuilen" afzonderlijk zonder bewust gehanteerde contacten met elkaar niet geven kunnen, en wel: zonder de „zuilen" aan te tasten, in overeenstemming met het eigen principe van de „zuilen" zelf. Dit is — ik spreek vanuit het algemene — ons gezicht, of we hebben geen gezicht. En hiermee ben ik dan meteen bij de gevaren en de zwakke punten:
Er is nog geen algemeen aanvaarde algemeenheid ook niet in de kringen van de algemeenheid zelf en iedere instelling, die algemeen is, verkeert in een ander stadium.
Het accent mag in de algemeenheid niet op een bepaalde levensbeschouwing vallen. Het gaat om alle „zuilen".
De mate van eigenheid en confrontatie moet voldoende afhankelijk kunnen zijn van de beslissing van iedere „zuil" afzonderlijk. Men moet, als iedere „zuil" in huis is, niet vergeten om te confronteren. De meeste instellingen die algemeen heten, zijn nog in het eerste stadium, d.w.z. zijn nog zo goed als neutraal. Enkele zitten tegen het derde stadium aan. Wat zal „men" nu als algemeen zien? De „zuilen" zullen de algemeenheid wantrouwen en schuwen, zolang er niet één lijn getrokken wordt, een lijn, die maximaal ver van de oude neutraliteit af ligt. Het zijn voortdurend de „zuilen", die de schuld krijgen: ze willen niet mee.
Maar de algemeenheid moet zich realiseren, dat dit primair eigen schuld is: wat is zij? Is zij werkelijk anders dan neutraaal? Maakt zij dit waar in de praktijk? Er zijn er, die algemeen heten, en met ieder contact willen en ieder mee willen laten praten behalve Jood of Gereformeerd of Katholiek of iemand anders. Ze zijn een aanfluiting van algemeenheid en doen het begrip oneindig veel kwaad. Het gevaar van een te sterk accent op één bepaalde levensbeschouwing houdt hiermee verband: de neutralen — ze waren „zuil" — hadden een zelfde levensbeschouwing, maar dit blijft zo-

lang men te sterk één bepaalde levensbeschouwing als uitgangspunt neemt. Het heeft niets met algemeenheid te maken, wanneer men — en dit verschijnsel is er — overal in de algemene instellingen alleen dominees of wika's neerzet. Dit is op zijn best een uiting van een niet meer negatieve instelling tegenover de godsdienst, maar voor het overige in zijn consequentie voor het vormingswerk òf weer neutraal òf deze keer Hervormd. Geen van beide is algemeen. Het komt er op aan — en dat zijn de beide laatste genoemde gevaren — dat er geconfronteerd wordt, maar tegelijk, dat geen enkele groep overheerst en voor de ander probeert uit te maken wat voor hem aanvaardbaar is of behoort te zijn.
Wat moet de restgroep? Waarheen? En door wie wordt hiervoor iets gedaan? De gehele ontwikkeling van neutraliteit naar algemeenheid in zijn derde stadium is een ontwikkeling van restgroep „zuil", via los hiervan, naar het totaal van „zuilen" en confrontatie van deze met elkaar. Ondertussen is en blijft de restgroep een realiteit.
Er wordt nog dagelijks hierom touwgetrokken op verschillende niveaus en o.a. tussen humanisten — die uit deze groep vandaan komen — enerzijds en kerkelijke groeperingen anderzijds, maar het is geen van beide, noch humanist noch christen. Ik geloof, dat dit probleem zeer serieus genomen moet worden, maar toch juist in de algemeenheid — een nog niet genoemd zeer waardevol verschijnsel — niet te zwaar is. De restgroep is voor de algemeenheid alleen moeilijk, omdat deze groep er historisch mee verbonden is en hierdoor nog altijd buiten de algemeenheid verwarrend werkt en binnen de algemeenheid een emancipatie van de algemeenheid naar hogere stadia ervan bemoeilijkt. Maar voor het overige: algemeenheid in het derde stadium, voldoende los van de restgroep (de neutral „zuil"), kan deze „zuil" tenslotte zoals iedere „zuil" als één van de „zuilen" zien en erkennen en in zich opnemen. Laat het een „zuil" zijn, die geen of een niet te rubriceren fundament heeft en geen diepgaande pedagogische perspectieven biedt. Dit is de mening van andere „zuilen". Laten deze andere waar maken dat ze zelf meer waard zijn en laten ze het in het contact met de rest-„zuil" — dit is weer typisch de waarde van het algemene — waar maken voor al degenen, die er zich thuis voelen. De vormingsmogelijkheden van en voor de restgroep zijn beperkt, maar ze zijn er en moeten er in de algemeenheid ook uit kunnen komen. De restgroep mag echter evenmin als welke andere „zuil" ook overheersen. Misschien is dit voor deze groep wel het meest onverteerbare in de algemeenheid. En is het dat, wat de realisitie van algemeenheid moeilijk maakt?
De algemeenheid in haar hoogste stadium kan, naar mijn stellige overtuiging, het ideaal zijn van alle algemene zowel als levensbeschouwelijke instellingen in alle — met inbegrip van met name het onderwijs — opvoedings- en vormingswerk. De vorm zal in de verschillende vormen van opvoedings- en vormingswerk verschillend zijn of tenminste verschillende accenten krijgen. Ik wil daarom nog een korte praktische uitwerking geven, die misschien wel min of meer steeds van toepassing kan zijn, maar uitdrukkelijk gemaakt is met het oog gericht op buurt- en clubhuiswerk. Hoe is een en ander voor deze sector uit te werken? Welke zijn de confrontatie-mogelijkheden? Het is onmogelijk zo maar ergens te beginnen. Het geheel moet tevoren goed doordacht zijn en vooral ook organisatorisch opgebouwd zijn tot een groot geheel. Hoe?

Ik zie voor de realisatie van de algemeenheid de volgende praktische punten als logisch en onontbeerlijk:

1. Het bestuur van een algemene instelling moet levensbeschouwelijk maximaal gemengd zijn samengesteld. Het is onmogelijk algemeen te zijn en een groepering, die een geheel eigen gezicht en geluid heeft, bestuurlijk buiten te sluiten.
2. De staf van praktische werkers van een algemene instelling, zowel die van full-time krachten als die van vrijwilligers, moet evenzeer levensbeschouwelijk maximaal gemengd samengesteld zijn.
3. Het bestuur is een eenheid en de staf is een eenheid in dienst van dezelfde algemene instelling.
4. Het bestuur en de staf leiden en doen als geheel een stuk werk voor het geheel. Dit betreft met name alles wat in het organisatorische en methodische vlak ligt en alles wat vooral het confrontatie-aspect van het werk betreft.
5. Het bestuur en de staf leiden en doen ook een specifiek stuk werk en zijn met betrekking tot dit werk eventueel opgedeeld in specifieke groepen. Ik kan me voorstellen, dat de bestuursleden en stafleden van een bepaalde specifieke groep — humanist, neutraal, katholiek, gereformeerd, enz. — behoefte hebben om samen te praten over het specifieke stuk werk, waarvoor zij speciaal verantwoordelijk zijn. Dit moet mogelijk zijn en hiermee is het specifieke werk, dat de instelling als algemene instelling doet, alleen maar gediend.
6. Het algemene werk van de instelling kan — de consequentie van het voorgaande — stedelijk en landelijk aangesloten zijn bij algemene organisaties, maar tegelijk voor de verschillende soorten van specifiek werk bij specifieke organisaties.
7. Iedere specifieke groep van een algemene instelling moet, eventueel van buiten de staf, ook zijn eigen geestelijke verzorgers voor zijn eigen specifieke groep kunnen ontvangen en inschakelen.
8. Het specifieke werk moet de volledige mogelijkheid hebben in dezelfde instelling — dit behoeft niet één gebouw te zijn — op gelijke basis volkomen zichzelf te kunnen zijn en moet de mogelijkheid hebben ook zijn eigen symbolen te gebruiken.
9. Iedere groepering moet bereid zijn van de ander niet te eisen dat hij zichzelf conformeert aan die eigen groep.
10. Iedere groepering moet bereid zijn waar en in de mate, waarin zij dit zelf mogelijk vindt, zich te confronteren aan de ander, samen te doen en te laten doen, samen te praten, de ander leren te leren kennen en het eigen gezicht te laten zien en geluid te laten horen.

Dit alles komt niet neer — dit is duidelijk — op één gebouw met 4 of 5 of 6 ingangen, nl. voor iedere „zuil" één. Dit is één instelling met één bestuur en één staf en een gemeenschappelijk stuk werk, dat deels levensbeschouwelijk en deels confrontatiewerk is, eventueel in 4 of 5 of 6 gebouwen, maar dan niet voor iedere „zuil" één!
Ik zal in verschillende situaties voor een andere vorm van algemeenheid-in-zijn-hoogste-stadium pleiten. Het ligt b.v. in een land met bijzonder onderwijs bepaald anders dan in een land, waarin dat niet is, en natuurlijk werkt dat door in de bepaling van de accenten, meer of minder specifiek, meer of minder confrontatie. Maar hoe dan ook: confrontatie kan er zijn en er zijn nog altijd confrontatie mogelijkheden genoeg:
Er zijn best buurtfeesten mogelijk, waaraan iedere groepering van harte kan meewerken.
Er zal geen of weinig oppositie bestaan tegen het levensbeschouwelijk gemengd plegen van vele activiteiten, tenminste als daar een goed specifiek stuk werk naast staat. Ik denk aan judogroepen, dans- en bewegingsscholing voor meisjes, etc.

Ieder zal graag instemmen met ouderavonden, die door verschillende levensbeschouwelijke groepen samen verzorgd worden.
Films en vele andere vormende activiteiten voor grotere groepen, kinderen zowel als volwassenen, zijn gemakkelijk op een levensbeschouwelijk gemeenschappelijke basis te plaatsen.

Community organization en veel maatschappelijk werk is alleen op algemene basis mogelijk, tenminste als men een redelijke mate van efficiency en effectiviteit wil bereiken en een geringe mate van verwarring.
Tenslotte moet de grote confronterende waarde niet onderschat worden van het pure er zijn en zichzelf zijn van de verschillende groepen in één instelling. Paters en pijen zijn outcast en gek bij velen, dominees zijn hetzelfde bij dezelfden en anderen, alle mogelijke vieringen en symbolen zijn belachelijk. Maar als deze dingen allemaal als normaal functioneren in één instelling al is het voor de eigen groep, wordt het toch voor de ander volkomen anders.
Er is met dit alles niet gezegd, dat maatschappelijk werk geen levensbeschouwelijke basis zou moeten hebben!! Er zullen er zijn die tegen coëducatie zijn. Maar dit is met het bovenstaande niet in het geding. Kampen op levensbeschouwelijke basis of niet? Het kan beide!! Rijpere jeugdwerk in ieder geval in specifieke groepen?? Natuurlijk!! Confrontatie-mogelijkheden genoeg!!! Maar ook voor iedere groep mogelijkheden genoeg om de eigenheid uit te werken en te accentueren in alle mogelijke speciale bijeenkomsten en speciale groepen. En ongewild en ongeorganiseerd is dat dan dikwijls weer confrontatie!!
Algemeenheid verkeert in vele opzichten in een overgangssituatie: zij blijft neutraal of valt terug naar neutraliteit of ontwikkelt zich vooruit naar wat ik heb gepoogd te beschrijven. Deze situatie is een moeilijke situatie en de ,,zuilen" moeten proberen dit te begrijpen. De algemeenheid zal echter moeten kunnen begrijpen, dat in de situatie van het ogenblik niemand er veel vertrouwen in kan hebben en dat het noodzakelijk is snel te zijn, wanneer men wil voorkomen, dat het begrip devalueert en als synoniem van neutraliteit gevoeld wordt. Algemeenheid speculeert nogal eens op de jongeren. Ik geloof, dat het waar is, dat dezen andere opvattingen hebben dan de ouderen en dat ze inderdaad het contact met de ander graag zoeken en hierin zich zelfs het sterkst ervaren en dat ze juist in dat contact een mogelijke sterke vorm van bijzondere opvoeding en vorming zien. Ik geloof ook, dat de ,,zuilen" hiermee moeten rekenen en beter direct deze ontwikkeling, die een ontwikkeling naar een vorm van algemeenheid is, kunnen gaan begeleiden en mede-bepalen dan straks te laat te proberen hun eigen mensen daar alsnog te vinden. Van de andere kant moet men, geloof ik, de stroming naar algemeenheid ook niet overschatten. De jongeren met name laten zich niet met schijn of vage beweringen afdoen, willen weten waar ze aan toe zijn, wat de dingen zijn en de consequenties er van. Algemeenheid maakt een goede kans en heeft hierop recht.
Maar: kleur bekennen!!!! !

NIEUWS UIT EN OM DE ARBEIDSKAMPEN

Door de droge zomer was de oogstarbeid vroeger gedaan dan in andere jaren. Op het ogenblik, dat we dit schrijven (begin november) zijn dan ook de laatste oogstkampen weer gesloten. Raadsman Schermer verzorgde na de sluiting van zijn kamp te Lijnden in de Haarlemmermeer nog een nieuw geopend oogstkamp te Rhoon op IJsselmonde. Thans is hij echter, samen met raadsman Brakel van kamp Nieuw Vennep, op non-actief gekomen.

In het Land van Vollenhove heeft raadsman Sieders het kamp Lakeweg van raadsman Dijkstra overgenomen. Het werd voor Dijkstra met zijn 72 jaren te bezwaarlijk de lange reis per auto in de donkere tijd met mist en kans op gladde wegen te maken. Bovendien was hij door ziekte van zijn vrouw meer aan huis gebonden. Het wil echter niet zeggen, dat hij het werk voor de arbeidskampen geheel opgeeft. Hij blijft, binnen de grenzen van zijn mogelijkheden, meewerken. Mevrouw Dijkstra wensen we van harte spoedige beterschap toe.

In het Delta-gebied begint het winterseizoen zijn invloed uit te oefenen. Het werk op en in het water wordt geringer in omvang. Uit de werkhaven te Veere vertrokken de arbeiders, waardoor raadsman De Priester op non-actief kwam. Ook bij Willemstad kwam het werk stil te liggen, waardoor raadsman v.d. Vliet daar voorlopig geen taak meer heeft. Hij kon Willemstad echter verwisselen voor Katse Veer op Zuid-Beveland, waar een nieuwe groep werkers op het water een karwei was begonnen. Op Schouwen-Duiveland werd het werk aan de delingsdijk beëindigd en werd bovendien kamp Zelkepolder gesloten. Raadsman Hack, die Zelkepolder verzorgde, kwam hierdoor op non-actief. Raadsman v.d. Hulle die zijn mensen aan de delingsdijk zag vertrekken en wiens kamp Stoofpolder te Bruinisse bovendien tot op een paar man terugliep, verzorgt nu dit kamp Stoofpolder in combinatie met een groep buitenkampse arbeiders te Bruinisse.

Bij Katseveer werden bovendien groepen arbeiders in barakken gehuisvest, welke eveneens door raadsman v. d. Hulle worden bezocht.

Zonderlinge zendelingen. —

Er is een bepaald slag mensen, laten we ze Jeruzalemvaarders noemen, die als zonderlinge verschijning direkt de aandacht trekken door een vaag bijgeluid van mistige mystiek en om zich heen aaiende vroomheid, zonder dat ze op enigerlei wijze aan het bona fide Christendom zijn geparenteerd.
In het voorste compartiment van de stoomtram die dagelijks door de binnenlanden van Voorne-Putten schommelt en hierbij tal van nederzettingen aandoet waar de gedachten door Gallileï nog niet zijn verstoord, hoewel overigens bij het jongvolk B.B. kind aan huis is, zaten twee mannen.
Zwart. Met streepjesbroek, jas, hoed, schoenen en das, om zo te zeggen van top tot teen op vroomheid ingesteld. Kennelijk vertegenwoordigers van wat iemand eens noemde de „firma Hogere Eeuwigheid & Co.".
Goed beschouwd deed de jongste van de twee geen poging om plechtig of volwassen te schijnen. Pratende over alles wat zijn muizenogen door het venster opvingen, van melkmeisjes tot suikerbieten, vertoonde hij de neiging om een jeugdcomplex van knietjes-op-de-bank te bevredigen, terwijl hij met een vinger de plechtige hoed naar voren tikte.
Zijn collega was het brandpunt der volwassenheid reeds voorbijgesneld. Hij was noch deftig noch achtenswaardig meer, maar blikte de toekomende tijd in als een sombere mysantroop. Met z'n diepliggende oogkassen had hij iets van de medicus in Chaplin's film die als direkteur van een kliniek bijtijds de herstellende het gebeente wist te breken ter bestendiging van 't genezingsproces.
Op zichzelf een goed team. De een om het volk de dood onder de ribben te preken, en de ander om de kniebuigingen in cultuur te brengen. En de inhoud van de versleten actetassen kon dan wel het sluit- en geldstuk vormen van het nevelig ambacht.
Aan een halte tussen het verdroogde grasland maakte de mysantroop een einde aan het gekeuvel van zijn metgezel. Hij verhief zich in zijn volle lengte en zuchtte: — Tot hiertoe en niet verder —, en beiden verlieten het houten wagentje, pogende een omtrekkende beweging te maken langs de conducteur die de vrachtprijs komt innen.
Ik moet ze niet —, zegt die als de tram weer verder hobbelt, — als ik 't goed bekijk zijn 't zendelingen of zo. —
Zendelingen? 't Zijn meer zonderlingen, schijnt 't mij toe.

d'See-Uyl.

De Stemvork

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS

DIT BIJ IEDER TE WEKKEN ... DOOR WAT U BENT

(Verslag van de sprekersconferentie op 13 september j.l.)

De titel die men achteraf aan een conferentie geeft, mag anders zijn dan die, waaronder ze werd samengeroepen. Het is zelfs te hopen, dat zulk een verandering plaats heeft — zo niet, dan zou dit een teken kunnen zijn, dat er niets g e b e u r d is.

„Wat verwachten de gemeenschappen van de spreker en hoe denken zij over hem", was het onderwerp, dat zou worden ingeleid door Th. W. Polet.
Maar eerst gaf de voorzitter, Dr. J. P. van Praag, in zijn openingswoord uiting aan zijn leedwezen over het feit, dat er van onze ongeveer honderd sprekers slechts een twintigtal was verschenen. Er wordt in onze samenkomsten nog zo vaak on-doel-matig gesproken, en dit is te ernstiger omdat juist onze sprekers nog meer invloed uitoefenen, dan onze schrijvers.
Daarnaast wees de voorzitter nog op de luisterkring-actie, die in de komende maanden een beslissende fase tegemoet gaat, en waardoor de positie van ons Verbond voor de eerstvolgende jaren in sterke mate bepaald zal worden. Het gaat hier om de weerklank die ons woord vindt in ruimer kring dan de eigen organisatie; het is een soort meting van de publieke opinie.

Nu kwam Polet aan het woord, die met zijn gekruid, realistisch en stimulerend betoog zelf een levende les was voor dit sprekersgezelschap. Wat is humor toch belangrijk op zo'n vergadering.
Dat ons gehoor zo nu en dan een grapje verwacht, en ook voorbeelden uit het dagelijks leven, werd door de inleider met name genoemd.
Een kernpunt uit zijn betoog was, dat met name de spreker in bezinningsbijeenkomsten moet vertolken, wat bij de toehoorders zelf leeft, hetgeen niet betekent, dat hij hen naar de mond praat. „Zo heb ik 't altijd gevoeld", zegt men dan. De toespraak moet boeiend zijn, beslist niet te moeilijk, en een bijdrage geven tot de geestelijke opbouw.
Een andere opmerking betrof de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, die spreker en bestuur dragen voor de samenkomst. Dit eist overleg omtrent de keuze van het onderwerp.
De persoonlijkheid van de spreker is belangrijker dan zijn toespraak, in elk geval dan de titel daarvan; al dient deze laatste pakkend te zijn en

met zorg gekozen te worden. Maar het komt vooral op echtheid en eerlijkheid aan; wie de spreker is — en men verwacht daar iets van! — blijkt ook uit kleinigheden in de omgang voor en na de eigenlijke samenkomst. Practische adviezen lagen door deze toespraak overvloedig verspreid. Met name betreurt inleider de al te nauwe binding van besturen aan de sprekerslijst, en aan bekende figuren in 't bijzonder. Laat men zich bezinnen op verscheiden soorten van onderwerpen, waaraan behoefte is en dan, ook in eigen omgeving, de spreker zoeken, wie een bepaalde soort het best ligt. De sprekers van hun kant behoren hun betoog af te stemmen op de aard van elke speciale gemeenschap.

Polet eindigde met een woord dat de Verbondsvoorzitter bij een andere gelegenheid gesproken heeft:

„Men verwacht concrete stellingname, een geluid als een klaroenstoot: hier begint het nieuwe leven. Van het humanisme moet deze roep uitgaan. Maar beschikt het humanisme over zo'n toverwoord? Als er een woord was, zou het overgenomen worden door de gehele wereld. Is het niet in strijd met de menselijke positie, dat een mens zo'n woord zou kunnen vinden? Het is het goed recht van de jeugd en van de ouderen om naar zo'n woord te verlangen. Maar wijzer is het zich te beperken tot het wekken van de mens."

Over de hoofdzaken van dit betoog werd in twee groepen verder gepraat. De levendige momenten die hierbij voorkwamen door ieders persoonlijke bijdrage, zijn helaas in dit bestek niet weer te geven.

In de samenvattingen na de lunchpauze kwam de onderscheiding naar voren tussen denk- en belevingsmens, tussen lerende en bezinnende toespraken. Beide elementen dienen tot hun recht te komen, maar volgens vele sprekers moet de gevoelskant overheersen in de zondagmorgenbijeenkomsten. Anderen zagen het grote belang juist in de overbrugging tussen deze beide kanten: Spreek tot de m e n s; men komt om de gemeenschap, om een ontmoeting. De spreker zorge daarom, even tijd te hebben tot menselijk contact, voor en na zijn toespraak. Of er al dan niet nabespreking wordt gehouden, dient ook telkens door de aard van deze ontmoeting bepaald te worden.

De spreker sluite aan bij het dagelijks leven, en zij eenvoudig in zijn uitdrukkingswijze.

Polet constateerde in zijn repliek, dat men er niet in geslaagd was, scherp omlijnd te zeggen wàt er bij de toehoorders leeft, wat men zoekt. Van onze sprekers verwachten zij, dat ze intenser leven dan de meeste anderen; dat ze de gewone situaties van het dagelijks leven kunnen uittillen, zodat we die in hun werkelijke betekenis en consequenties zien, en ons bewust worden van onze keus.

In de algemene nabespreking kwam nog eens naar voren, dat men vooral komt om de gemeenschap. Afschrijvingen worden meestal gemotiveerd met ons tekort daaraan. In dit verband werd gewezen op de behoefte aan een plaats voor kinderen, zodat ook jongere ouders samen kunnen deelnemen aan de bijeenkomst.

Schuitevoeder waarschuwde voor teveel aandringen op de komst van wie nu nog wegblijven; richt U liever op degenen die wel komen.

Dit gaf van Praag aanleiding om juist over deze wegblijvers onze verontrusting op te roepen. Wij willen toch het buitenkerkelijke volk wekken. Dat strandt niet op enkele moeilijke woorden, maar op de ongeneigdheid tot bezinning, die ook bij „intellectuelen" voorkomt. Hiertegenover helpen geen abstracte toespraken, maar een ingaan op de concrete situaties van het leven.
Kijk Uw publiek áán. Zie af van alle ijdelheid: het gaat niet om een briljant betoog. Breek desnoods middenin af, om weer naast de toehoorders te komen staan. Het publiek moet zich kunnen identificeren met de spreker; doordat hij zegt, waar 't echt om gaat.
Dit veronderstelt bij ons het besef:
1. Dat hetgeen, waarom het gaat, bij ieder gewekt kan worden.
2. Dat dit kan geschieden door ons woord, maar vooral door wat we z ij n in dat woord.
Door conformisme wordt dit niet bereikt. Het is een zaak van zelf anders worden, van volledige concentratie. Elke keer opnieuw een strijd op leven en dood.

Wat hierna nog door enkelen werd gezegd, belichtte nog enkele aspecten van dit kernachtige woord. Inleiding en discussie hadden nu hun antwoord, hun toespitsing gekregen.
Een toespitsing waarin, voorbij alle technische kwesties, de centrale vraag kan opgesloten liggen voor een volgende sperkersconferentie. En in elk geval een opdracht voor de tussentijd.

P. N. Kruyswijk

REDACTIONEEL

De artikelen „Redactionele overpeinzingen" en „Bij de aanvang van een nieuw seizoen" in het vorige nummer hebben enkele reacties opgeleverd, waarvoor gaarne de nodige plaatsruimte zal worden ingeruimd. Helaas biedt dit nummer daartoe geen gelegenheid, omdat het verslag van de sprekersconferentie als actueel nieuws voorrang dient te hebben. Overigens is dit verslag mede een bijdrage over de door mij aangesneden verhouding van spreker en gemeenschap.
In een volgend nummer hoop ik dus het woord te kunnen geven aan hen, die mij hebben geschreven. Dit betekent tevens dat ook anderen nog volop de gelegenheid hebben van hun opvatting te doen blijken. Wellicht zal een herlezing van de genoemde artikelen hen daartoe alsnog doen besluiten.

W. C. Koppenberg.

Alleen zij, die dat, waarover de mensen in de wereld zich druk maken, op hun gemak doen, kunnen zich druk maken over hetgeen de mensen in de wereld op hun gemak doen.

Tsjang Tsj'au

LIEDERRIJKE TAAL. —

„Van de vele mensen, die niets te zeggen hebben zijn diegenen, die zwijgen het aangenaamste", zo sprak onlangs iemand op een bijeenkomst. Het was een kenner van de politieke sfeer binnen de muren van ons Parlement, waar inplaats van het Chant sans paroles, nog teveel woorden zonder muziek weerklinken.

— Daar zit muziek in! —, kunnen we met opluchting zeggen, wanneer een spreker die wel iets te zeggen heeft zich eens aan een woordspeling waagt. En wàt hij nu te zeggen heeft, hangt dit nu alleen af van het gewicht van zijn onderwerp? Of ook wel van de manier waarop?

Wanneer een goed conférencier, die natuurlijk een gladde jongen is, zijn publiek mee wil hebben, breekt hij z'n hersens niet over het onderwerp. Dit is onderworpen aan zijn manier van zeggen. En die manier is weer niet gebonden aan de noodzaak van een ongekreukeld taalgebruik. Er mogen om zo te zeggen alle zeven en zeventig en nog meer dialecten van ons rijkgeschakeerd Nederlands in zijn woordkunst worden gebruikt, zonder dat we de gewaarwording hebben, dat de aesthetica in 's mans mond ligt te verschrompelen. U zult het waarderen, dat zo'n spreker, wanneer hij een Zeeuw is, z'n afkomst niet verloochent door een rijwiel voor twee personen aan te duiden met het nietszeggende woord tandem. Hij spreekt vanuit de voorstelling, die we van zo'n ding hebben van een ammekoarefiets-mit-een-vromstomper.

Lekker taaltje, of niet?

Humanisme schijnt toch ook moeite te hebben om van de taaie vergissing af te komen dat degelijk, ernstig betekent. Of nee, het ligt misschien aan onze aard, dat we dat begrip ernstig, te ernstig nemen. De opvatting van weleer, dat alleen zwarte schoenen passend waren bij inkeer, wijding en tempelramen en alle andere kleur en fleur van rubber tot naaldhak „werelds" was, leeft nog diep in de schuilhoeken van onze ziel.

Scheiding tussen geest en wereld.

Hoeveel bokkesprongen zullen we nog maken voor die valse scheiding verdwenen is, en humanisten als gewone mensen worden gezien, die hun geest met de wereld verbinden, en de humor met de ernst?

Mocht het vroeger als noodzakelijk worden beschouwd dat belangrijke personen klinkende namen hadden, tegenwoordig kan een dominee Pluk heten, en zelfs een minister Vondeling, blootweg zonder meer.

En zelfs namen in ons eigen raadsliedencorps als De Vroome, Pastoor en De Priester, vormden bij de tanende invloed van rillende eerbied voor Namen-met-Klank geen hindernis voor ons tot gewone omgang met deze doodgewone humanisten.

En over de katheder halen we in deze laatste regelen de spreker er met z'n haren bij:

— Al had u de beschikking over alle wijsheid der wereld, en niet het vermogen om die op te dissen, dan zou u gelijk zijn aan koning Midas die niet in staat was om het goud, dat hij bezat te verteren als voedsel voor het leven.

d'See-Uyl